

УДК 378: 615.1:378.2
EL 378: 615.1:378.2

**Натела Шарденівна
ДОВЖУК**

аспірант
«Київський
міжнародний
університет»

Вікторія Валентинівна ДОВЖУК

кандидат фармацевтичних наук, доцент
кафедри організації та економіки фармації
«Національний медичний університет імені О. О.
Богомольця»

Олександра Олександрівна ЛПСЬКА

студентка магістратури кафедри організації та економіки
фармації
«Національний медичний університет імені О. О.
Богомольця»

e-mail: dovika@ukr.net

МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИКЛАДАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН МАГІСТЕРСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ ПРОВІЗОРІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

***Анотація.** У статті висвітлено актуальні питання розроблення методичних основ організації магістерської підготовки провізорів на національному рівні, розглянуто методи та їх вплив на якість освітнього процесу у вищих навчальних закладах України. Проаналізовано сучасний стан і методологію вдосконалення магістерської підготовки у фармацевтичній галузі. За результатами констатувального експерименту визначено чинники виникнення труднощів у професійній діяльності за результатами опитування та анкетування практикуючих магістрів фармацевтичної галузі, їх професійної адаптації та майбутніх магістрів у процесі підготовки у вищих навчальних закладах.*

***Ключові слова:** магістерська підготовка, якість фармацевтичної освіти, професійна компетентність, професійна адаптація.*

©ДОВЖУК Н.Ш., ДОВЖУК В.В., ЛІПСЬКА О.О., 2017

Вступ. Прискорений розвиток фармацевтичної галузі України в умовах євроінтеграції зумовлює нові виклики розвитку системи вищої фармацевтичної освіти. Спрямованість реформування системи вищої фармацевтичної освіти визначають також тенденції розвитку фармацевтичного ринку та ринку праці, оскільки сучасний фахівець фармацевтичної галузі повинен бути компетентним і конкурентоспроможним. Саме тому модернізація й оптимізація системи підготовки фармацевтичних кадрів є однією з інтегрованих,

актуальних науково-практичних проблем сьогодення. Удосконалення організації магістерської підготовки у вищих навчальних закладах України неможливе без вивчення і системного аналізу передового світового досвіду розвитку фармацевтичної галузі і фармацевтичної освіти. Отже, розроблення методичних основ організації магістерської підготовки провізорів на національному рівні є науково-практичною проблемою, яка потребує першочергового розв'язання.

Аналіз останніх досліджень із означеної проблеми. Дослідженням розвитку фармацевтичної освіти присвячені наукові праці А.С. Немченко, Д.С. Волоха, М.Л. Сятині, В.М. Толочко, А.О. Якуби, В.П. Черних, Б.П. Громовика та ін.

Історія розвитку фармації України на всіх етапах висвітлена в науковій праці М.Л. Сятині [1], у якій серед іншого розглянуто питання формування фармацевтичної освіти з урахуванням впливу різноманітних чинників: історичних, економічних та суспільно-політичних.

На основі здійсненого аналізу встановлено, що фармацевтична галузь України динамічно розвивається і зазнає позитивних зрушень. Україна має власне фармацевтичне виробництво, розвинуту дистриб'юторську мережу та розгалужену аптечну мережу усіх форм власності. Фармацевтична галузь посідає значне місце і в економіці України, оскільки є важливим сегментом національного ринку, багато в чому визначає національну і оборонну безпеку країни, відрізняється великою наукоємною і розвиненою кооперацією. На сучасному етапі вітчизняний ринок фармацевтичних препаратів характеризується широким асортиментом лікарських засобів, високими цінами та, на жаль, відсутністю виробництва препаратів згідно зі стандартами GMP. Характерною ознакою є також висока матеріаломісткість

фармацевтичного виробництва, яка значно перевищує середні показники у промисловості України. Оскільки фармацевтичне виробництво відрізняється широтою асортименту і номенклатурою вихідної сировини, основних і допоміжних матеріалів і обумовлює досить високу іммобілізацію грошових коштів у створення виробничих запасів, дослідження сучасного стану цієї галузі та динаміки її розвитку є актуальним [2, с.72].

Стратегічними напрямками розвитку фармацевтичного виробництва як найближчими роками, так і на довгострокову перспективу повинні стати: оптимізація його структури на основі здійснення її перебудови, реалізація інноваційної моделі економічного зростання, прискорений розвиток високотехнологічних конкурентоспроможних виробництв, підвищення рівня якісних параметрів розвитку виробництва. Виходячи з основних напрямів науково-технічного прогресу у фармацевтичній промисловості, можна дійти такого висновку: розвиток нових технологій вимагає концентрації зусиль як на державному, так і регіональному рівнях завдяки утворенню інтегрованих науково-виробничих комплексів [3; 2; 4].

На фоні розвитку фармацевтичної галузі в розвитку освітнього процесу підготовки провізорів постають деякі загрози, найважливішими з яких є кризові явища у вітчизняній економіці, негативні демографічні тенденції, недосконалість фінансового законодавства та невідповідність чинної номенклатури спеціальностей вимогам фармацевтичної практики [5].

Згідно з дослідженнями Н.О. Ткаченка та Б.П. Громова, у зв'язку з перетвореннями на фармацевтичному ринку, жорсткими конкурентними умовами, трансформуванням управлінської культури загострюється проблема не завжди відповідної

компетентності фармацевтичних фахівців, тому це питання зумовлює необхідність принципових змін у системі підготовки, що пов'язано з формуванням професійних компетенцій [5; 6].

На думку дослідників наукової школи Д.С. Волоха, сьогодення вимагає особливої уваги до галузі комп'ютерного моделювання ліків, комп'ютерного тестування хімічної та біологічної активності, розвитку ліків із запрограмованою доставкою діючих речовин до біологічних мішеней, менеджменту, якості, доказової фармакотерапії, фармаконагляду, клініко-економічного аналізу, формулярної системи тощо.

Сучасна фармацевтична освіта має двояке висвітлення в науковій літературі. Наприклад, той факт, що за останні 15 років кількість вишів, які готують фахівців за напрямом «Фармація», зросла щонайменше всемеро (від 3 до 22) одними авторами позиціонується як сильний бік, що значно поліпшує доступність населення до фармацевтичної освіти. Інші ж дотримуються думки, що велика кількість новостворених факультетів не здатні забезпечити належний професорсько-викладацький склад і якість організації навчального процесу і, як наслідок, погіршують якість фармацевтичної освіти України в цілому.

Мета: проаналізувати сучасний стан і якість магістерської підготовки провізорів, визначити методи організації даного процесу та пошук розв'язання проблем, що постають під час навчання.

Завдання:

- здійснити аналіз сучасного стану магістерської підготовки провізорів в системі вищої освіти України;
- обґрунтувати методичні основи вдосконалення організації викладання спеціальних дисциплін

магістерської підготовки провізорів у вищих навчальних закладах України.

Виклад основного матеріалу. Узагальнюючи теоретичний аналіз проблеми, необхідно акцентувати увагу на перевагах і певних утрудненнях існуючої системи організації магістерської підготовки у вищих навчальних закладах України.

Сильними боками в процесі магістерської підготовки провізорів визначають на сьогоднішній день: упровадження принципів безперервної освіти, зростання кількості докторів і кандидатів фармацевтичних наук, наявність відомих наукових шкіл, видання нових підручників і методичних розробок, регулярне проведення конференцій регіонального, загальнодержавного та міжнародного значення тощо. Щодо слабких боків, то сюди відносять недостатній рівень навчання і підготовки випускників низки вишів, низький рівень кадрового і матеріально-технічного забезпечення навчального процесу, підготовка фармацевтичних фахівців у непрофільних навчальних закладах, невідповідність програм профільних навчальних дисциплін до вимог сьогодення, значна кількість предметів, які не причетні до фаху, обмеженість фінансових ресурсів та ін. Але між цими чинниками, на думку науковців (Н.О. Ткаченко, Б.П. Громовик), ще можна виділити таку окрему категорію як наприклад: інтернаціоналізація та інтеграція вищої освіти, (входження університетів у світовий простір та активного розвитку в його межах участь у грантах, міжнародних проектах, створення об'єднаних університетів), диверсифікація професійної освіти (здатність реагувати на зміни в кон'юнктурі ринку праці), розвиток концепції неперервної освіти, проведення конкурсів на отримання грантів на наукові дослідження, інформатизація вищої

освіти, розвиток інформаційних технологій, зокрема on-line технологій дистанційної освіти [6].

У зв'язку з перетвореннями на фармацевтичному ринку, жорсткими конкурентними умовами, трансформуванням управлінської культури загострюється проблема не завжди відповідної компетентності фармацевтичних фахівців, тому це питання зумовлює необхідність принципів змін у системі підготовки, що пов'язано з формуванням професійних компетенцій. Відповідно до принципів належної практики фармацевтичної освіти та ефективного функціонування системи світової вищої освіти в третьому тисячолітті в основі модернізації сучасної фармацевтичної освіти повинна бути закладена висока відповідальність, професійна компетентність, етика професії, цілісність особистості та світосприйняття, фармацевтична культура і свідомість [6].

Тому науковцями на певних етапах здійснювався системний аналіз, експертне оцінювання та анкетування, унаслідок яких було відокремлено найважливіші чинники в процесі підготовки провізорів з точки зору експертів: залучення ВНЗ до процесу працевлаштування випускників за фахом, залучення науковців до практичної діяльності (практичне стажування викладачів), ухвалення університетів у світовий освітній простір та активний розвиток у його межах, наявність у студентів мотивації до професійної та наукової діяльності, а також чітке визначення конкретної професійної ролі відповідних функцій і звітності, за які провізор несе пряму відповідальність [7; 6; 8; 4].

Під час експерименту та впровадження навчальної дисципліни основи педагогіки було враховано процеси євроінтеграції, реформування вітчизняної вищої освіти, необхідність майбутніх фахівців у постійній самоосвіті, які зумовили актуальність викладання даної дисципліни для

майбутніх фахівців фармацевтичного профілю. Під час занять розглядалися специфіка проблем і завдань вищої школи, особливості інноваційних освітніх процесів і педагогічної діяльності, унаслідок чого формуються вміння та навички планування самоосвітньої діяльності та іншої педагогічної компетентності майбутнього фахівця фармацевтичного профілю. Прогресивний розвиток суспільства вимагає від фахівця оперативності ухвалення рішень, самостійних дій, прояву творчості тощо. Самостійність стає необхідною якістю у професійному становленні та розвитку фахівця. Тому самостійне виконання професійних обов'язків ґрунтується саме на цій якості особистості. У результаті даних досліджень серед експериментальних груп було визначено достатній рівень умінь навчатися самостійно, використання методів, засобів навчання і виховання, здійснення самоконтролю і самокорекції та самоорганізації в навчанні [6, с. 300].

Серед інших сегментів системи охорони здоров'я інноваційні фармацевтичні препарати відіграють критично важливу роль у покращенні здоров'я населення та основних показників життя. Якщо розглянути міжнародну практику, чітко помітно, що інноваційні лікарські засоби є основним чинником підвищення очікуваної тривалості життя, тобто на цей чинник припадає 73% сукупного поліпшення в 30 країнах ОЕСР за період 2000–2009 рр. [3, с. 11].

Інноваційна та технологічна інфраструктура й розвиток освіти є макрофакторами для розвитку високотехнологічних галузей економіки. Інноваційна спрямованість розвитку фармацевтичної галузі, фармакотехнологічних і біофармацевтичних досліджень вимагає в процесі професійної підготовки сучасних магістрів фармації інтегрованого застосування системного, компетентнісного, діяльнісного та особистісно

орієнтованого підходів до організації магістерської підготовки та самоорганізації в навчанні й професійному розвитку [9].

Варте особливої уваги обґрунтоване науковцями застосування морально-етичного підходу до навчання. Необхідно також значно розширити програму викладання біоетики, а також розробити та ввести в дію додаткові програми, що дозволили б пізнати особливості етичних рішень при вивченні конкретних проблем у межах післядипломної фармацевтичної освіти [3].

В інших джерелах значення надається інтегрованому навчанню. Воно призначене для забезпечення взаємозв'язку між фундаментальними і фармацевтичними науками, що дуже важливо для формування в майбутніх провізорів мотивації та інтересу до базових спеціальних дисциплін через призму застосування здобутих знань до розв'язання конкретної фармацевтичної проблеми. Інтегроване навчання допомагає майбутнім провізорам, на підставі зібраних у низку фактів, отримати повну картину про фармацевтичну ситуацію і розробити цілісний підхід до відповідних рекомендацій [4, с. 210].

У процесі констатувального експерименту нами досліджено й проаналізовано чинники виникнення утруднень у професійній діяльності магістрів фармацевтичної галузі, їх професійної адаптації, також у науково-педагогічній діяльності, які беззаперечно підтверджують необхідність удосконалення організації магістерської підготовки у вищих навчальних закладах України на шляху євроінтеграції.

Чинниками виникнення утруднень у професійній діяльності за результатами опитування й анкетування практикуючих магістрів фармацевтичної галузі є: відсутність професійного зв'язку в процесі магістерської підготовки з майбутніми роботодавцями, недостатне

матеріальне забезпечення дослідницької діяльності в процесі магістерської підготовки та неналежна взаємодія з лабораторіями промислової фармації для формування готовності до прикладної наукової діяльності в галузі, недостатній розвиток іншомовних комунікацій, недостатня обізнаність щодо специфіки обслуговування певних контингентів населення в аптечних установах, недостатня взаємодія із сімейними лікарями та розробленість стратегії розвитку професійно-комунікативної компетенції магістрів фармацевтичної галузі. Виокремлені чинники є домінуючими за визначенням 87% опитаних та анкетованих респондентів.

За результатами анкетування майбутніх провізорів фармацевтичної галузі в процесі підготовки у вищих навчальних закладах домінуючими чинниками виникнення утруднень у майбутній професійній діяльності є: професійна невизначеність специфіки майбутньої професійної діяльності; відсутність професійного зв'язку в процесі магістерської підготовки з майбутніми роботодавцями, технологічне забезпечення дослідницької діяльності в галузі та недостатня сформованість готовності до науково-педагогічної діяльності, невідповідність сформованої професійної мотивації і можливості реалізації на ринку праці; відсутність можливості вивчати зарубіжний досвід стажування на фармацевтичному виробництві. Виокремлені чинники є домінуючими за визначенням 85% опитаних та анкетованих респондентів.

У зв'язку з цим нами розроблено і впроваджено методичний посібник «Методичні основи біофармацевтичних досліджень» у навчальний курс «Методологія і логіка наукових досліджень» для вдосконалення фахової підготовки магістрів фармацевтичної галузі.

Висновки. На основі здійсненого аналізу сучасного стану магістерської підготовки провізорів в системі вищої освіти України встановлено, що важливими аспектами, що сприятимуть покращенню організації магістерської підготовки провізорів є інтеграція фармацевтичної освіти у європейський простір, залучення до наукових досліджень студентів, введення необхідних дисциплін, які дозволять покращити якість освітнього процесу для магістрантів, формування у майбутніх фахівців належних якостей та професійної компетентності.

Обґрунтовано методичні основи вдосконалення організації викладання спеціальних дисциплін магістерської підготовки провізорів у вищих навчальних закладах України. Доведено, що у процесі підготовки провізора-магістра важливу роль відіграють чинники, від яких залежить спрямованість наукових досліджень, фармацевтичного виробництва, стратегії розвитку фармацевтичної галузі та вищої фармацевтичної освіти. Саме тому вдосконалення методичних основ біофармацевтичних досліджень є важливим у формуванні професійної компетентності, а у подальшому професійної адаптації до дослідницької та науково-педагогічної діяльності.

Перспективами подальших розвідок у досліджуваному напрямі є напрацювання методичних розробок змістових модулів за тематикою біофармацевтичних досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сятиня М.Л. Історія фармації / М.Л.Сятиня. – Львів, 2002. – 660 с.
2. Шевченко Т.Є. Сучасний стан фармацевтичної галузі в Україні. / Т.Є. Шевченко, О.В. Мороко // Сучасні проблеми економіки та підприємництво ; вип. 13. – 2014. – С. 72–77.

3. Бачення 2020: план дій у сфері розвитку фармацевтичного сектору в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/846/>
4. Шевченко А. Механізми забезпечення розвитку високотехнологічних і наукоємних виробництв у фармацевтичній галузі України : аналітична записка [Електронний ресурс] / А. Шевченко, О. Собкевич. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/846>
5. Громовик Б.П. Аналіз дидактичних питань фармацевтичної освіти : Методичні рекомендації / Громовик Б.П., Горілик А.В. – Львів, 2012. – 20 с.
6. Ткаченко Н.О. Вивчення чинників, що впливають на якість підготовки фармацевтичних працівників / Н.О. Ткаченко, Б.П. Громовик // Scientific Journal «ScienceRise: Pharmaceutical Science» / 2016-№2(2). – С. 36-41.
7. Кайдалова Л.Г. Професійна підготовка майбутніх фахівці фармацевтичного профілю у вищих навчальних закладах : монографія / Л.Г. Кайдалова. – місто: НФаУ, 2010. – 411 с.
8. Толочко В.М. Дослідження зовнішньоторговельної компоненти вітчизняного фармацевтичного ринку / В.М. Толочко, М.В. Зарічкова // Вісник фармації. – 2006. – №3(47). – С. 46-49.
9. Воскобойнікова Г.Л. Концептуальні основи фармацевтичної інноватики у промисловій практиці: науково-методичне видання / Г.Л. Воскобойнікова. – К., 2016. – 215 с. - Серія «Майстерні магістеріуму».
10. Актуальні проблеми розвитку освіти і науки в умовах глобалізації // Матеріали II всеукраїнської наукової конференції, (28-29 жовтня 2016 р., м. Дніпро). Частина I / наук. ред. О.Ю. Висоцький. – Дніпро : Роял Принт, 2016. – 292 с.

Транслітераційний переклад використаних джерел

1. Syatynya M.L. Istoriya farmatsiyi / M.L.Syatynya – L'viv, 2002. – 660 s.
2. Shevchenko T. Ye. Suchasnyy stan farmatsevychnoi i haluzi v Ukraini. / T. Ye. Shevchenko, O. V. Moroko // Suchasni problemy ekonomiky ta pidpryyemnytstvo. – 2014. – Vyp. 13. – S. 72–77.
3. Bachennya 2020: plan diy u sferi rozvytku farmatsevychnoho sektoru v Ukrayini [Elektronnyy resurs]. // – Dostup z ekrana: <http://www.niss.gov.ua/articles/846/>
4. Shevchenko A. Mekhanizmy zabezpechennya rozvytku vysokotekhnolohichnykh i naukoymnykh vyrobnytstv u farmatsevychniy haluzi Ukrayiny : analitychna zapyska. [Elektronnyy resurs] / A. Shevchenko, O. Sobkevych // – Dostup z ekrana: <http://www.niss.gov.ua/articles/846>
5. Hromovyk B. P. Analiz dydaktychnykh pytan' farmatsevychnoyi osvity. Metodychni rekomendatsiyi / Hromovyk B. P., Horilyk A. V. – L'viv, 2012. – 20 s.
6. Tkachenko N. O. Vyvchennya chynnykiv, shcho vplyvayut' na yakist' pidgotovky farmatsevychnykh pratsivnykiv / N. O. Tkachenko, B. P. Hromovyk // Scientific Journal «ScienceRise: Pharmaceutical Science», #2(2), 2016. – s. 36-41.
7. Kaydalova L. H. Profesiyna pidgotovka maybutnikh fakhivtsiv farmatsevychnoho profilyu u vshchyykh navchal'nykh zakladakh. Monohrafiya./ L. H. Kaydalova – NFaU, 2010. – 411s.
8. Tolochko V. M. Doslidzhennya zovnishn'o torhivel'noi komponenty vitchyznyanoho farmatsevychnoho rynku / V. M. Tolochko, M. V. Zarichkova // Visnyk farmatsiyi. – 2006. – # 3 (47). – S. 46 – 49.
9. Voskoboynikova, H. L. Kontseptual'ni osnovy farmatsevychnoyi innovatyky u promysloviy praktytsi / H. L. Voskoboynikova / – Naukovo-metodychne vydannya. – Seriya: «Maysterni mahisteriumu». – K.: 2016. – 215 c.

10. Aktual'ni problemy rozvytku osvity i nauky v umovakh hlobalizatsiyi. Materialy II vseukrayins'koyi naukovoyi konferentsiyi. 28-29 zhovtnya 2016 r., m. Dnipro. Chastyna I. / Nauk. red. O. Yu. Vysots'kyy. – Dnipro: Royal Prynt, 2016. – 292 s.

Natela DOVZHUK

post graduate student
«Kyiv International University»

Victoria DOVZHUK

Candidate of Pharmaceutical Sciences, Associate Professor
Department of Pharmacy Organization and Economy
«A. A. Bohomolets National Medical University»

Oleksandra LIPSKA

post graduate student
Department of Pharmacy Organization and Economy
«A. A. Bohomolets National Medical University»

e-mail: dovika@ukr.net

METHODOLOGICAL BASES OF ORGANIZING THE TEACHING OF MASTER'S DEGREE MAJOR DISCIPLINES FOR PHARMACISTS IN HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS IN UKRAINE

ABSTRACT. *The article examines topical issues regarding development of the methodological foundations of Masters' training of pharmacists at the national level, the methods and*

their influence on the quality of the educational process in higher educational institutions of Ukraine. The current state and methodology improvement of Masters' training in the pharmaceutical industry have been analyzed.

The analysis made shows that the pharmaceutical industry of Ukraine is developing dynamically and undergoing improvements. Ukraine has its own pharmaceutical production, distribution network and developed an extensive pharmaceutical network of all forms of ownership. The pharmaceutical industry occupies an important place in the economy of Ukraine as an important segment of the national market, largely determines national security, defense of the country and features a large and well-developed intensive scientific cooperation. The characteristic feature is a high consumption of materials and pharmaceutical production that by far exceeds the industrial average in Ukraine.

Important aspects that contribute to the improvement of Masters' Training of pharmacists are: the integration of pharmaceutical education in the European space, involving research work; the introduction of the necessary disciplines that will improve the quality of the educational process for the undergraduates; the formation of future specialists of appropriate skills and professional competence.

In preparation of Masters of Pharmacy there are also important factors that affect the direction of scientific research, such as: pharmaceutical production strategies of the industry and higher pharmaceutical education. That is why the study of methodological foundations of biopharmaceutical researches is important in the formation of professional competence, and further adaptation to professional and scientific research and educational activities.

Given the results of the ascertaining experiment, the factors of difficulties in the professional activity have been determined building on the results of a survey and questioning of

practicing masters of the pharmaceutical industry, their professional adaptation, and future masters in the process of preparation in higher educational institutions.

Key words: *master training, quality pharmaceutical education, professional competence, professional adaptation.*

Нателла Шарденовна ДОВЖУК

аспирант

«Киевский международный университет»

Виктория Валентиновна ДОВЖУК

кандидат фармацевтических наук, доцент
кафедры организации и экономики фармации

«Национальный медицинский университет имени А. А.
Богомольца»

Александра Александровна ЛИПСКАЯ

магистрант кафедры организации и экономики фармации

«Национальный медицинский университет имени А. А.
Богомольца»

e-mail: dovika@ukr.net

МЕТОДИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ОРГАНИЗАЦИИ ПРЕПОДАВАНИЯ СПЕЦИАЛЬНЫХ ДИСЦИПЛИН МАГИСТЕРСКОЙ ПОДГОТОВКИ ПРОВИЗОРОВ В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ УКРАИНЫ

Аннотация. В статье отражены актуальные вопросы разработки методических основ организации магистерской подготовки провизоров на национальном

уровне, рассмотрены методы и их влияние на качество образовательного процесса в высших учебных заведениях Украины. Проанализировано современное состояние и методология совершенствования магистерской подготовки в фармацевтической отрасли. По результатам констатирующего эксперимента определены факторы возникновения затруднений в профессиональной деятельности по результатам опроса и анкетирования практикующих магистров фармацевтической отрасли, их профессиональной адаптации и будущих магистров в процессе подготовки в высших учебных заведениях.

Ключевые слова: *магистерская подготовка, качество фармацевтического образования, профессиональная компетентность, профессиональная адаптация.*